

Mr. F.J.A. van der Velden*

Universitair hoofddocent Rijksuniversiteit Utrecht

DE BURGERLIJKE STAND IN MAROKKO EN DE GEBOORTEDATUM VAN MAROKKANEN

In onze Nederlandse samenleving is de leeftijd van een persoon van direkt belang voor een groot aantal van zijn rechten en plichten. Zo hangen bijvoorbeeld het stemrecht, de kinderbijslag en de studiefinanciering samen met de leeftijd van achttien, en geldt voor ouderdomsontslag en AOW de leeftijd van vijftenzestig jaar (1).

Voor in Nederland verblijvende buitenlanders is de leeftijd bovendien vaak belangrijk geweest bij hun komst naar Nederland. De grootste groep buitenlandse werknemers is naar Nederland gekomen in het kader van een tussen Nederland en hun vaderland gesloten wervingsovereenkomst, die doorgaans inhield dat alleen personen van niet ouder dan vijfendertig jaar aan de werving konden deelnemen (2). En tegenwoordig is een verblijfsvergunning gemakkelijker te verkrijgen als het een persoon betreft, die voor gezinshereniging in aanmerking komt, omdat hij of zij minderjarig is.

---

*Deze voordracht is een bijwerking van mijn artikel "de Burgerlijke Stand in Marokko", Migrantenrecht 1986, p. 171.

Regelmatig worden Nederlandse instanties voor de vraag gesteld, welke geboortedatum aan een bepaalde buitenlander moet worden gegeven. Soms gebeurt dat door de buitenlander zelf; hij wil de geboortedatum, waarmee hij zich bij binnenkomst in Nederland gemeld heeft, gewijzigd zien. Hij stelt dan ouder te zijn dan de toen geregistreerde leeftijd, of juist jonger.

Maar ook Nederlandse instanties trachten bij gelegenheid te komen tot de vaststelling van een andere geboortedatum dan die waarmee de buitenlander in Nederland is aangekomen. Zij hopen daarmee bijvoorbeeld het recht op bepaalde sociale zekerheidsrechten te kunnen vaststellen of te kunnen ontkennen (3).

Wie geacht wil worden een andere geboortedatum te hebben dan de datum die hij aanvankelijk heeft opgegeven, baseert zijn verzoek tot wijziging veelal op een rechterlijke beslissing van wijziging, die door de rechter van zijn geboorteland is gegeven. De Nederlandse rechterlijke instanties weigeren echter regelmatig de verzoeken tot wijziging van de geboortedatum te honoreren. De Afdeling Rechtspraak van de Raad van State en de Centrale Raad van Beroep, die in veel van deze gevallen de hoogste administratieve rechters zijn, hanteren als richtlijn, dat -ook als er gerede twijfel bestaat over de juistheid van de bij binnenkomst opgegeven geboortedatum- alleen naar objectieve maatstaven gemeten betrouwbare gegevens de vaststelling van een andere geboortedatum kunnen rechtvaardigen (4).

Een verplichting om de beslissing van de buitenlandse rechter om de geboortedatum te wijzigen te erkennen, bestaat volgens deze rechterlijke colleges niet (5). Wel hanteren zij als uitgangspunt dat een buitenlands vonnis overtuigingskracht kan hebben, indien de inhoud

van de bewezenverklaring en de mate van nauwkeurigheid en de uitvoerigheid van het onderzoek dat aan het betreffende vonnis ten grondslag ligt, dat toelaten (6).

Om een oordeel te kunnen vormen over de juistheid van deze motiveringen is het noodzakelijk enige informatie te hebben over de Burgerlijke Stand ter plaatse van de oorspronkelijke registratie en over de rechtsregels die deze registratie beheersen.

In het hier volgende verhaal zullen we ons tot de Marokkaanse Burgerlijke Stand beperken.

De burgerlijke stand in Marokko

Invoering register Burgerlijke Stand

De Marokkaanse Burgerlijke Stand is bij Dahir (wet) van 4 september 1915 ingevoerd. Het Franse protectoraat verlangde de instelling van een register, en aanvankelijk was de Burgerlijke Stand vooral bedoeld om aan de buitenlanders in Marokko de mogelijkheid te geven geboorte, huwelijk en overlijden te laten registreren. En sinds de invoering van de Burgerlijke Stand waren zij daartoe ook verplicht.

Marokkanen daarentegen konden er op basis van vrijwilligheid registraties laten verrichten, zij het alleen van geboorte en overlijden (7).

De dahir van 4 september 1915 is, met uiteraard de nodige tussentijdse wijzigingen, tot op heden van kracht. De inrichting van de Marokkaanse Burgerlijke Stand is geheel op Franse voet opgezet en dus nauwelijks afwijkend van het in Nederland gehanteerde systeem van

registerboeken met genummerde akten, met klappers en bijlagen, en met dubbele registratie van geboorte en overlijden, alles voorzien van de nodige parafen en bewaard volgens strikt omschreven archiveringsregels.

Beperkte registratieplicht

De eerste aanzet tot een algemene registratieplicht voor de Marokkanen zelf kwam pas in 1950. Toen werd bij dahir van 8 maart van dat jaar de registratie van geboorte en overlijden verplicht voor bij decreet nader te bepalen groepen of gebieden. Dat decreet kwam er al op 3 april 1950. Daarin werd vastgesteld dat iedere Marokkaan die recht heeft op wettelijke gezinshulp of op de voorzieningen van de Caisse Nationale Sécurité Sociale (8) (of daartoe gerechtigd kan worden) in het geboorteregister (9) moest worden ingeschreven. Die inschrijving moest worden gedaan hetzij door de gerechtigde zelf, hetzij door zijn wettelijk vertegenwoordiger.

De verplichte inschrijving voor deze beperkte groep personen beoogde althans de ambtenaren en de werknemers in handel en industrie in de Burgerlijke Stand te registreren; zij vormden voor het belangrijkste deel de genoemde groep van gerechtigden.

En na beëindiging van de genoemde rechten bleven zij geregistreerd en behielden zij hun registratieplichten. Wie eenmaal geregistreerd was, had bovendien de verplichting de geboorte en het overlijden van zijn kinderen te laten registreren, ongeacht of zij ook recht hadden op de genoemde sociale voorzieningen. Op deze wijze werd getracht door een sneeuwbaaleffect de registers van Burgerlijke Stand uit te bouwen.

Bij de inschrijving in de registers moet de belanghebbende een familienaam noemen of kiezen. Bij de keuze van deze naam moet eerst overleg plaats hebben met de vader danwel de oom van vaderszijde of met de oudere broer. De gekozen of genoemde naam wordt vervolgens in een zware administratieve procedure in Rabat op zijn geoorlooftheid getoetst.

Niet geoorloofd zijn onder andere voornamen en bijnamen, namen die belachelijk, aanstootgevend of in strijd met de openbare orde zijn, en namen van steden, landstreken of stammen (10). Ook niet traditioneel Marokkaanse namen zijn verboden.

Wie een andere achternaam wil aannemen dan in de vaderlijke lijn reeds is gekozen, mag dat alleen doen, indien hij aantoonst dat hij onder die afwijkende naam reeds in het openbaar bekend staat.

Tot de kleine voordelen die de registratie aan het individu geeft, behoort, dat de vader of moeder die het kind binnen de wettelijke periode van 30 dagen na de geboorte aangeeft, met het bewijs van aangifte recht heeft op drie extra vrije dagen. De werkgever kan deze dagen bij de overheid verhalen (11).

Algehele registratieplicht

Pas na de Franse protectoraatsperiode kwam de politieke beslissing van algehele registratie. In 1963 (12) werd bij decreet bepaald dat alle geboorten binnen een maand en alle overlijdens binnen aanvankelijk drie, thans vijftien dagen geregistreerd moeten worden (13).

Omdat in 1963 nog niet in alle delen van het land een register van Burgerlijke Stand aanwezig was, werd bovendien bepaald, dat steeds bij overheidsbesluit zal worden aangegeven vanaf welke datum de registratieverplichting voor elke der regio's zou gaan gelden.

Thans is de registratie in heel Marokko ingevoerd (14). Toch zijn nog niet alle personen geregistreerd. Een registratieplicht bestaat namelijk alleen voor de gevallen van geboorte en overlijden, die plaatshebben ná de datum van invoering van het register in de betreffende regio. In alle andere gevallen is de registratie, afgezien van de genoemde gerechtigden op sociale voorzieningen, vrijwillig.

Van overheidswege wordt nog regelmatig actie gevoerd om de registers van de Burgerlijke Stand te completeren. Dan gaat een aantal ambtenaren naar de plaatselijke souk en verzoekt ieder die nog geen identiteitsboekje heeft, en waarschijnlijk dus niet is ingeschreven, dringend, om dat dezelfde dag te doen. Als aanmoedigingsprijs worden er op zo'n dag geen registratierechten of boetes wegens eventueel niet-registreren opgelegd.

Het Marokkaanse systeem van registers van Burgerlijke Stand is dus nog volop in opbouw en zeker niet volledig. Dat geeft al een onzekerheid aan die bij de beoordeling van die registers in acht genomen moet worden.

Naast deze juridische oorzaken van de onvolledigheid van de registers van Burgerlijke Stand zijn er sociale en sociaal-geografische die een spoedige completering van de registers in de weg staan. Onder de Marokkanen bestaat geen registratietraditie. De recente invoering van een registratiemogelijkheid, de beperkte 'registratieplicht', de vaak moeilijke bereikbaarheid van het regionale Burgerlijke Stand-register, en het voor velen ontbreken van enig persoonlijk belang bij registratie brengt dat mee.

Dit gebrek aan traditie is ook in Nederland te zien. Bij de laatste gemeenteraadsverkiezingen waren buitenlanders voor het eerst

kiesgerechtigd. Zij moesten daarvoor aan een paar voorwaarden voldoen. Zo moesten zij gedurende de laatste vijf jaar in Nederland wonen, althans gedurende deze vijf jaar in het bevolkingsregister opgenomen zijn. Nogal wat buitenlanders, onder wie personen die al tien tot vijftien jaar in Nederland woonden, bemerkten toen dat zij volgens het bevolkingsregister 'met onbekende bestemming vertrokken' waren. Een dergelijke vermelding krijgt ieder van wie de gemeente ervaart dat hij niet meer woont op het in het bevolkingsregister aangegeven adres en het nieuwe adres niet te achterhalen is. Buitenlanders die hun verhuizing (binnen de stad of naar elders) niet hadden laten registreren -vaak omdat zij geheel onbekend waren met, althans niet gewend waren aan een dergelijke meldingsplicht- hadden dan ook geen stemoproepkaart ontvangen (15) en waren niet stemgerechtigd tenzij zij hun vijfjarig verblijf op een andere wijze konden aantonen (16).

Een vergelijking van de Burgerlijke Stand-registratie in Marokko en in Nederland levert de volgende verschillpunten op.

- Nederland kent vijf verplichte registers (geboorte, huwelijks-aankondiging, huwelijkstoestemming, huwelijk en echtscheiding, overlijden), Marokko slechts twee (geboorte en overlijden; het huwelijksregister staat alleen voor buitenlanders open)(17).
- De Marokkaanse registers zijn veelal van recente tot zeer recente datum en registratie is slechts verplicht van geboorten en overlijden. Hoewel bij zo'n registratie vaak ook de familie van de geborene of overledene wordt geregistreerd, is thans nog niet iedere Marokkaan in de Burgerlijke Stand-registers opgenomen.
- De datum van invoering van het regionale register bepaalt ook de betrouwbaarheid van de erin opgenomen gegevens. Betrouwbaar zijn alleen de data van geboorte en overlijden die na de instelling

van zo'n register hebben plaatsgehad. Gegevens betreffende gebeurtenissen die voor de invoering van het register hebben plaatsgehad zijn vaak op enkele mededeling van de registrerende persoon opgenomen (18).

Geboorteregister

Omdat de problemen die zich in Nederland voordoen in het bijzonder de geboortedatum en de vaststelling of wijziging daarvan door de Marokkaanse rechter betreft, zullen we ons verder beperken tot dat register.

We hebben reeds gezien dat het Marokkaanse geboorteregister van recente datum is, en dat het geleidelijk aan is ingevoerd en nog niet volledig is. De erin opgenomen registraties betreffen zowel pasgeboren kinderen als ook oudere personen. De registratie van ouderen gebeurt meestal met hele families tegelijk, waarbij tevens een familienaam werd geregistreerd.

Het geboorteregister vermeldt onder andere: naam en voornaam van de betreffende persoon (in arabische en latijnse letters), zijn geboortedatum (naar gregoriaanse en hegirische jaartelling), alsook -voorzover bekend- naam, geboortenaam, beroep en nationaliteit van de vader en moeder.

Wie in het Burgerlijke Stand-register is opgenomen krijgt een 'livret d'identité et d'état civil'. Dit livret bevat de naam van de houder -in arabisch en latijns schrift- en verder -in het arabisch- de voornaam van de houder en van zijn vader, zijn beroep, woonplaats, geboortedatum en geboorteplaats, en voor zover bekend de datum en plaats van geboorte van zijn kinderen met eventuele vermelding van deze gegevens van de moeder (19).

Geboorteaangifte is verplicht zodra een regionaal register is ingesteld. Binnen een maand na de geboorte moet de vader, moeder, arts, vroedvrouw of ieder ander die bij de geboorte aanwezig is geweest aangifte doen bij de Burgerlijke Stand van de geboorteplaats van het kind. Op het nalaten van de geboorteregistratie staat een gevangenisstraf van 1 à 2 maanden of een boete van 120 à 200 dirham, van welke straffen de moeder van het kind echter is uitgezonderd (20). Registratie na dertig dagen na de geboorte kan alleen nadat de ambtenaar van de Burgerlijke Stand daartoe door een rechterlijke beslissing is gemachtigd.

Opvallend is dat de aangevende persoon niet verplicht is mededeling te doen van de identiteit van de vader en/of moeder. Hiervan zal in de akte geen melding worden gemaakt, ook niet in de zin van 'vader/moeder onbekend'. Op deze wijze zijn er veel waarschijnlijk zelfs vele duizenden kinderen, die buitenechtelijk geboren zijn, in ziekenhuizen of bij kindertehuizen achtergelaten; van hen staat administratiefrechtelijk de verwantschap dus niet vast. De omvang van dit sociale probleem is niet goed te waarden, maar wordt in het geheel niet onderkend (21).

Het niet-registreren van de naam van de ouders, of althans van de moeder, heeft ook enige voordelen. Daarmee wordt het namelijk mogelijk, dat voor het kind een vorm van 'erkenning' of van 'adoptie' wordt gerealiseerd (22). Erkenning van een kind in de westeuropese zin kent het Marokkaanse recht niet. Sexuele relaties horen in het huwelijk thuis. Wie door erkenning aangeeft een buitenechtelijke relatie gehad te hebben, geeft daarmee dus aan een immorele, ook strafrechtelijk verboden, relatie (zina) met de moeder gehad te hebben (23). Een

opvolgend huwelijk kan hier niet baten. Alleen het bestaan van een huwelijk ten tijde van de conceptie, althans zes maanden voor de geboorte van het kind (24), maakt een kind tot wettig kind van de vader.

Hebben de echtgenoten (of de aanstaande echtgenoten) een buitenechtelijk kind, dan kunnen zij dit kind toch kind van hun huwelijk maken, door de rechter te laten vaststellen dat er op het moment van conceptie tussen hen een huwelijksrelatie bestond (25). Of zij laten een huwelijksakte opstellen waarin de datum van huwelijksluiting wordt geantedateerd tot voor het moment van conceptie (althans tot tenminste zes maanden voor de geboorte).

In alle andere gevallen van buitenechtelijke geboorte is om een kind te kunnen 'erkennen' nodig dat de vader en de moeder onbekend blijven. Alleen dan kan een man -ongeacht of hij de biologische vader is of niet- door de enkele mededeling dat het kind zijn kind is, in familierechtelijke relatie met het kind treden, een relatie van vader en zoon/dochter, die ook in de registers van de Burgerlijke Stand kan worden opgenomen. Daarvoor is wel nodig dat zijn 'erkenning' ten overstaan van twee adouls wordt vastgelegd, en dat die akte vervolgens door een rechterlijke beslissing wordt gehomologeerd (26). Van de erkenning wordt tenslotte een kanttekening gemaakt in de registers van de Burgerlijke Stand.

De onbekendheid van de biologische ouders is ook vereist bij 'adoptie' van een kind. Adoptie in de Europese zin van het woord kent het Marokkaanse recht niet. De hier bedoelde adoptie heeft geen juridische betekenis (geen naamswijziging, geen huwelijksbeletsel, geen inschrijving in 'livret de famille', geen wettelijk erfgenaamschap) en brengt geen verwantschap tot stand (27). Het is veeleer een vorm van

pleegouderschap. De pleegouders verzoeken deze 'adoptie' aan het hoofd van de plaatselijke GGD, als het kind zich in een ziekenhuis bevindt, en anders aan de gouverneur van de gemeente. Het kind wordt vervolgens medisch onderzocht, de 'adoptanten' sociaal. Na goedkeuring wordt een 'adoptie'-akte opgesteld door tussenkomst van twee adoul.

Wijziging geboorteakten

Als alle nationale registers van de Burgerlijke Stand tracht ook het Marokkaanse de opgenomen gegevens zoveel mogelijk in overeenstemming te laten zijn met de werkelijkheid. Daarom is het mogelijk wijziging van het register te verzoeken indien daarin onjuistheden zijn opgenomen. Wijziging van het register kan alleen aan de rechter gevraagd worden.

De wijzigingen die door de Marokkaanse rechters in het geboorteregister worden aangebracht, kunnen in beginsel alle daarin opgenomen gegevens betreffen, dus achternaam, voornaam en geboortedatum. Wijziging van achternaam is mogelijk indien de huidige naam de lachlust wekt of tot verwarring aanleiding geeft; de voornaam kan alleen gewijzigd worden als het gaat om de verandering van een niet-islamitische in een islamitische naam.

Van belang binnen de Nederlandse maatschappij zijn vooral de rechterlijke wijzigingen van de geboortedata. Met zo'n wijziging beoogt de verzoeker om of ouder te worden dan staat vermeld of juist jonger. Verzoeken tot wijziging van geboortedata bereiken de Marokkaanse rechter niet alleen van de kant van naar de welvaart geëmigreerde landgenoten, ook binnen Marokko wordt regelmatig om wijziging gevraagd. Wie bijvoorbeeld als vijftienjarige staat geregistreerd, weet dat hij in het Marokkaanse schoolsysteem alleen dan een middelbare

schoolopleiding zal kunnen beginnen, als zijn leeftijd in dertien jaar wordt gewijzigd.

Wijziging van de geboorteakte kan naar Marokkaans recht (28) zowel door de belanghebbende als door het O.M. worden verzocht aan de rechtbank. Van de uitspraak van de rechtbank staat beroep open bij het Gerechtshof.

De belanghebbende zal bewijs moeten leveren van de juistheid van zijn verzoek. De nieuwe Code de procédure civile kent als belangrijkste bewijsmiddel het schriftelijk bewijs, en daarnaast het getuigenbewijs en het bewijs door de beslissende eed. Dit Europees-getint bewijsrecht moet in de praktijk nog vaak wijken voor de klassieke islamitische bewijsregels, waarin het getuigenbewijs boven alles staat. Immers, een schriftelijk stuk kan altijd vervalst zijn, terwijl aan de getuigenis van vrome mannen niet valt te tornen (29).

Alvorens echter te kunnen stellen dat de Marokkaanse rechter te gemakkelijk omgaat met deze wijzigingsbeslissingen en te weinig oog heeft voor de sociaal-economische belangen, die voor het land van de woonplaats aan een gewijzigde geboortedatum kleven, moeten nog twee situaties worden onderscheiden (30).

1. Wie geboren is op een moment waarop in zijn geboorteplaats reeds een register van Burgerlijke Stand was ingesteld, zal merken dat de rechter vrijwel niet genegen is om aan de geregistreerde datum van geboorte te twifelen. Daargelaten uiteraard de gevallen waarin de onjuistheid voor de hand ligt, zoals wanneer de Gregoriaanse en de Hegirische weergave van de geboortedatum niet met elkaar overeenstemmen.
2. Wie echter op latere leeftijd in het geboorteregister is opgenomen, heeft enerzijds meer reden te twifelen aan de juistheid van de geregistreerde geboortedatum, en anderzijds meer kans op een

rechterlijke wijziging van die datum. In deze gevallen zijn immers soms hele families tegelijk door de familieoudste geregistreerd, die vaak al blij is als hij bij benadering het geboortjaar van al zijn kinderen en kleinkinderen weet. Het register vermeldt dan ook dikwijls niet meer dan het jaar van geboorte. Dat er daarbij fouten gemaakt worden ligt voor de hand. Er is ook weinig houvast. De kinderen weten zelf hun leeftijd niet; Marokkanen vieren geen verjaardagen. Zelden ook zijn er in iemands geboortjaar gebeurtenissen waaraan de aangever de datum van geboorte kan relateren, zoals een grote dorpsbrand of het overlijden van de koning. En hoewel moeders bij uitstek geschikt zijn om informatie te geven, is het sociaal vaak onmogelijk en in veel gevallen bezwaarlijk hen te vragen de ambtenaar van de Burgerlijke Stand te informeren over de leeftijd van hun kinderen.

Twijfel aan de juistheid van de geregistreerde geboortedatum is ook terecht als de geregistreerde persoon bij zijn registratie zelf zijn geboortedatum heeft opgegeven. Daarbij is het goed voor te stellen, dat hij uit eigen belang een onjuiste datum heeft opgegeven omdat hij dan binnen de leeftijdsklasse zou komen te vallen, die kon deelnemen aan de uitzendingen in het kader van gastarbeidersovereenkomsten tussen Marokko en enkele Westeuropese landen (31).

De twijfelachtige mate van juistheid van dergelijke op latere leeftijd tot stand gekomen geboorteregistraties is de Marokkaanse rechter uiteraard ten zeerste bekend. Immers, de meeste geboortedata die liggen vóór het moment waarop in een bepaalde regio de registers van de Burgerlijke Stand zijn ingevoerd, zijn zonder enig onderzoek naar de juistheid ervan geregistreerd. De rechter is in die gevallen dan ook vaak bereid om correcties te bevelen indien de belanghebbende om correctie

vraagt en hij zijn verzoek met getuigen en een medische verklaring kan onderstrepen. Natuurlijk zal er ook geen logische onmogelijkheid moeten zitten in de wijziging, zoals wanneer door de wijziging twee kinderen in een gezin elkaar daardoor biologisch onverklaarbaar snel zouden opvolgen. De Marokkaanse rechter zal in het algemeen wel bereiken, dat de gewijzigde geboortedatum dichter bij de waarheid ligt; hoeveel dichter deze bij de waarheid komt te liggen, is echter moeilijk te zeggen (32).

Dat dergelijke wijzigingsverzoeken niet steeds op de enkele zucht naar een juiste geregistreerde geboortedatum zijn gebaseerd, maar mogelijk ook om geldelijke of vergelijkbare voordelen te behalen, is uiteraard ook de Marokkaanse wetgever bekend. Hij heeft gereageerd met de wet van 30 december 1971, laatstelijk gewijzigd op 5 oktober 1984, die de pensioengerechtigde leeftijd van ambtenaren en werknemers van de centrale en locale overheden en van overheidsbedrijven regelt. Deze wet bepaalt in artikel 2 dat -niettegenstaande alle andersluidende wettelijke en reglementaire bepalingen- bij de vaststelling van de leeftijd van de pensioengerechtigden en hun rechtsopvolgers slechts die geboorteakten en vergelijkbare documenten kunnen worden gehanteerd, die op het moment van de aanstelling of van de geboorte van de kinderen zijn overgelegd en zich in de tewerkstellingsdossiers bevinden.

Erkenning in Nederland

De Nederlandse rechter of overheid, die geconfronteerd wordt met een verzoek van een Marokkaanse ingezetene tot wijziging van de geregistreerde geboortedatum, zal rekening moeten houden met de ontwikkelingsgeschiedenis en de huidige ontwikkelingsfase van de Marokkaanse Burgerlijke Stand.

Wie echter de huidige jurisprudentie bezieet kan zich niet aan de indruk onttrekken, dat sommige Nederlandse overheidsinstanties de aanvaarding van een wijziging van de geboortedatum mede door opportuniteit laten bepalen. Hoe anders kan het voorkomen, dat iemand in het kader van de RWW of AAW zijn geboortedatum gewijzigd ziet zodat hij vijftig jaar is, en dus buiten deze regelingen valt, terwijl diezelfde wijziging niet wordt aanvaard door de AOW-instanties, zodat hij daar pas over een aantal jaren vijftig zal zijn (33).

Bij een verzoek tot wijziging van de geboortedatum, waarbij een buitenlands wijzigingsvonnis wordt ingebracht, speelt in het bijzonder nog de vraag, of en onder welke voorwaarden Marokkaanse rechterlijke vonnissen tot wijziging van de geregistreerde geboortedatum in Nederland moeten worden erkend.

Daarover zijn de meningen verdeeld. Als meest vergaande voorstander van erkenning is d'Oliveira te noemen. In een reeks van publicaties (34) laat hij zien dat in het Nederlandse internationaal privaatrecht aan de erkenning van buitenlandse staat-vonnissen (en verklaringen voor recht) tegenwoordig slechts drie vereisten worden gesteld, namelijk: 1. was de betreffende rechter internationaal bevoegd (te oordelen naar zijn eigen recht); 2. is het vonnis na een behoorlijke procesvoering genomen (naar internationale standaard), en 3. is het vonnis niet in kennelijke strijd met de Nederlandse openbare orde.

D'Oliveira bestrijdt op basis van deze vereisten de extra eis die door de Nederlandse administratieve overheid ten aanzien van deze Marokkaanse vonnissen wordt gesteld, namelijk dat de rechterlijke uitspraak inzicht dient te geven in de vraag welke -naar objectieve maatstaven gemeten betrouwbare- gegevens de Marokkaanse

rechtbank tot de overtuiging gebracht hebben dat de geboortedatum moest worden gewijzigd, zoals is gebeurd.

Diametraal op het standpunt van d'Oliveira staat de mening van Feteris (35). Zijn uitgangspunt is dat een buitenlandse beslissing waarbij een bepaald feit, in casu de geboortedatum wordt geconstateerd, geen staatsvonnis is (36). Het gaat daarbij zijns inziens niet om de vraag 'of een bepaalde rechtsbetrekking tot stand is gekomen of niet, maar of een bepaald feit zich al of niet heeft voorgedaan, en of de constatering ervan in het buitenlands vonnis al dan niet juist is. Dit is geen kwestie van erkenning, maar van bewijskracht'. Het standpunt van Feteris is in een groot aantal administratiefrechtelijke uitspraken terug te vinden (37).

De bewijskracht van een buitenlands vonnis in een Nederlandse rechterlijke procedure is afhankelijk van het soort procedure. In administratiefrechtelijke procedures zal het een van de bewijsmiddelen zijn, waarmee de gestelde feiten aannemelijk gemaakt kunnen worden (38). In een gezamenlijk persbericht van de Minister van Binnenlandse Zaken en de Staatssecretaris van Justitie van 27 september 1988 (39) wordt als hun mening bekend gemaakt, dat een verzoek om wijziging van gegevens omtrent de geboortedatum van een vreemdeling in de Nederlandse overheidsregistratie moet worden beoordeeld aan de hand van drie criteria: 1. over de nieuwe gegevens moet zijn beslist door een bevoegde rechterlijke of administratieve instantie; 2. voor die beslissing moet een behoorlijk onderzoek hebben plaatsgevonden, en 3. de wijziging mag niet in strijd zijn met de Nederlandse openbare orde.

De administratieve erkenning van buitenlandse vonnissen draait volgens de regering dus vooral om de vraag of aan dat vonnis een behoorlijk onderzoek is voorafgegaan, zodat het gebaseerd is op -naar

objectieve maatstaven gemeten- betrouwbare gegevens. Het persbericht noemt daarbij als voorbeelden een rapportage van deskundigen of een volledig wetenschappelijk rapport van een aangewezen ziekenhuis, vergezeld van een op deskundigenonderzoek gebaseerd attest. Het zegt dat ook verlangd kan worden dat de personen die bij de vermelding van de oorspronkelijke gegevens betrokken waren, zijn gehoord, en dat de rechter de betrokkene in persoon heeft laten verschijnen om door eigen waarneming de juistheid van diens opgave te verifiëren.

Dat het bij administratieve erkenningen vooral draait om de gegevens waarop de buitenlandse rechter zijn oordeel heeft gebaseerd, is niet echt verwonderlijk (40). Civielrechtelijke vonnissen, ook de Nederlandse, worden in het administratieve procesrecht niet als onweerlegbaar bewijsmiddel aanvaard; zij zijn daarin wel van buitengewoon belang, maar niet beslissend (41).

Voor een andere administratiefrechtelijke behandeling van civielrechtelijke vonnissen van buitenlandse rechters is mijns inziens dan ook geen plaats.

In dit licht bezien is ook begrijpelijk dat van de kant van de Nederlandse administratieve rechtspraak er steeds weer op wordt gewezen dat de Marokkaanse wijzigingsvonnissen zo karig zijn in hun argumentatie. Daarbij moeten we niet vergeten dat die vonnissen, zoals we zagen, in de Nederlandse administratie welwillender behandeld worden dan in de Marokkaanse, waar zij, althans voor zover het pensioenrechten betreft, geen enkele betekenis hebben.

Tenslotte

Aan het vraagstuk van de betekenis van Marokkaanse wijzigingsvonnissen in het Nederlandse rechtssysteem zit een aantal complicerende factoren.

Enerzijds is dat de wetenschap dat in de Marokkaanse maatschappij de geboortedatum van veel personen in het geheel niet is vast te stellen, en dat in de gevallen waarbij de oorspronkelijke registratie oudere personen betrof dus de enige wetenschap is, dat de gewijzigde datum meer kans maakt de juiste te zijn dan de oorspronkelijk geregistreerde. Anderzijds is dat de wetenschap ook dat het getuigenbewijs een 'acte de plaisance', een vriendendienst kan zijn en dat bij de rechterlijke beslissing tot wijziging niet heeft meegeteld het belang dat de Nederlandse maatschappij, en dan in het bijzonder het Nederlandse sociale zekerheidsstelsel, heeft bij een vaste, zo zorgvuldig mogelijk vastgestelde geboortedatum.

Misschien dat de daartoe competente administratieve organen moeten overwegen te doen, wat de Franse regering in 1978 heeft gedaan (42): een overeenkomst sluiten met de Marokkaanse regering waarin de Burgerlijke Stand-problemen in Nederland zoveel mogelijk geregeld worden, en waarin onduidelijkheden over deze problemen in een technische bilaterale commissie worden besproken.

Utrecht/Leiden 2 juni 1989

NOTEN

1. In dit artikel zullen de volgende rechterlijke beslissingen op dat onderwerp worden besproken:
  1. Raad van State 26 juni 1984, Nieuwsbrief Internationaal Privaatrecht 1985, no. 224.
  2. Raad van State 28 mei 1985, AAe 1985, 549 nt. Jessurun d'Oliveira, Rechtspraak Sociale Verzekering 1985, nr. 202 nt. Feteris.
  3. Centrale Raad van Beroep 28 mei 1985, ARB 1987, 71 nt. JH Smits.
  4. Raad van State 29 augustus 1985, NIPR 1986, 267.
  5. Raad van State 7 oktober 1985, Migrantenrecht 1986, p. 13.
  6. Raad van State 17 april 1986, ARB 1987, 72 nt. JHS.
  7. Rb Arnhem 22 december 1986 (KG), NIPR 1988, 269.
  8. Raad van State 20 maart 1987, NIPR 1987, 345.
  9. Centrale Raad van Beroep 25 maart 1987, ARB 1987, 290; AOW 1986/19 nt JHS.
  10. Centrale Raad van Beroep 25 maart 1987, ARB 1987, 291; AOW 1985/31 nt. JHS.
  11. Centrale Raad van Beroep 25 maart 1987, ARB 1987, 292 nt. Smits; NIPR 1987, 346.
  12. Centrale Raad van Beroep 25 maart 1987, ARB 1987, 293; AOW 1986/21 nt. JHS.
  13. Raad van Beroep Amsterdam 27 mei 1987, Migrantenrecht 1987, pp. 183-194; NIPR 1987, 366.
  14. Raad van State 7 februari 1987, NJB 1987, p. 655 (zie artikel d'Oliveira).
  15. Rb 's-Gravenhage 7 juli 1982, HPS 1983, p. 94 nt. Struycken; NJ 1983, 751; NIPR 1984, 65.
2. Zie bijv. de Overeenkomst tussen het Koninkrijk der Nederlanden en het Koninkrijk Marokko betreffende aanwerving en tewerkstelling van Marokkaanse werknemers in Nederland van 14 mei 1969 (Trb. 1969-87), art. 4, dat voor ongeschoolde arbeiders de leeftijdsgrenzen 21 en 35 jaar, voor geschoolde 21 en 45 jaar kent.
3. Zie de uitspraken 3, 6 en 9 van noot 1.
4. Zie de uitspraken 2, 3, 4, 10 en 14 vermeld in noot 1.
5. Zie bijv. nr. 2 en 11 van noot 1.
6. De Raad van State zegt, dat nodig is, dat moet kunnen worden 'afgeleid welke -naar objectieve (soms: intersubjectieve) maatstaven gemeten betrouwbare- gegevens de rechtbank tot de overtuiging hebben geleid'; zie nrs. 2, 4 en 14 van noot 1.
7. Dahir van 4 september 1915, art. 1.
8. Dahir 30 september 1972. De Caisse is in het bijzonder belast met de betaling van uitkeringen wegens ziekte en ongeval, weduwen- en wezengeld en invaliditeitspensioen.
9. En bij zijn overlijden in het overlijdensregister.
10. Indien achteraf bemerkt wordt dat de gekozen achternaam in strijd met dit voorstel is, bijvoorbeeld omdat de dorpsoudste ieder verplicht heeft zich onder de naam van het dorp te laten registreren dan volgt alsnog correctie. Ook de Nederlandse Burgerlijke Stand heeft regelmatig met dit soort naamswijzigingen te maken. En regelmatig worden Marokkaanse partijen in Nederlandse procedures zowel bij hun wettelijke als bij hun traditionele naam opgeroepen, waarbij de laatste in de vorm van: 'zich ook wel noemende' noodzakelijk is dat natuurlijk niet. Zie voor dit alles de genoemde wet van 8 maart 1950.
11. Dahir van 22 oktober 1946.
12. Decreet van 4 december 1963, gebaseerd op de genoemde Dahir van 8 maart 1950.
13. Dus nu ongeacht de vraag of daarbij sociale voorzieningen zijn betrokken.
14. Over regio's en de respectievelijke data van invoering van de registers kan via de juridische diensten van de Marokkaanse consulaten informatie worden verkregen.
15. Deze oproepingskaart werd vooral door de Marokkanen van groot belang geacht. Na de gereserveerde opstelling van koning Hassan II met betrekking tot de gemeenteraadsverkiezingen 1986 heeft zich binnen de Nederlandse Marokkaanse gemeenschap namelijk het gerucht verspreid dat iedere Marokkaan in de zomer bij zijn binnenkomst in Marokko gevraagd zou worden zijn oproepingskaart te tonen. Zou dat niet mogelijk zijn, dan zouden er represailles kunnen volgen. Dit gerucht heeft er zelfs toe geleid dat nog enkele dagen na de verkiezingen aan de gemeenten verzoeken tot het uitreiken van een oproepingskaart werden gedaan.
16. Zie over het vijfjarig woonplaatsvereiste ook HR 1 juli 1986, RvdW 1986, 153; NIPR 1986, 421.
17. Registratie van huwelijksakten vindt plaats op de rechtbank waar deze akten zijn gehomologeerd conform art. 42 en 43 van de Mudawwanah (Personen-, familie- en erfrechtboek, hierna aan te geven als CSP, Code du Statut Personnel). Ook de echtscheidingen en verstotingen worden ter griffie van de rechtbank geregistreerd. Een huwelijksregister kent het Marokkaanse recht niet; het kent als enige vorm van huwelijksgoederenrégime de algehele scheiding van goederen.
18. Dit zal vaak door de familieoudste (vader, grootvader, oudere oom, oudste broer, enz.) zijn gedaan. De moeder, die toch het nauwst bij

- de geboorte betrokken is geweest, en daarom meestal een betrouwbaarder informatiebron is, speelt bij dit soort 'formele' aangelegenheden in het geheel geen rol. Wordt voor de geboortedatum enkel en alleen afgegaan op de bewering van de betrokken persoon, of op officiële stukken, die de door deze persoon opgegeven geboortedatum bevatten, dan krijgt zijn belang bij een bepaalde datum een officieel tintje. Zo overweegt de Centrale Raad van Beroep (28 mei 1985, ARB 1987, 71) dat: 'alle zijnerzijds overgelegde officiële documenten, te weten zijn paspoort, identiteitsbewijzen, vergunningen tot verblijf en vestiging, registratiegegevens bij binnenkomst in Nederland, zijn Marokkaanse familieboek en uittreksel uit de geboorteakte zonder uitzondering aangeven, dat eiser in 1927 geboren is', en niet in 1917 of 1918.
19. Naast dit 'livret d'identité' bestaat ook het 'livret de famille' dat na de huwelijksplechtigheid aan de man wordt gegeven en waarin de naam/namen van zijn echtgenote(s) en zijn kind(eren) uit deze huwelijken worden genoemd. Dit 'livret d'identité et d'état civil' moet niet verward worden met de 'carnet d'identité', een in 1977 ingevoerd persoonsbewijs, dat elke persoon van 18 jaar of ouder bij zich moet dragen en op bevel van de politie of gendarme moet tonen. Het niet kunnen tonen van de carte is strafbaar (10 à 50 dirham). De erin opgenomen gegevens stammen uit het 'livret d'identité'.
  20. Wetboek van Strafrecht art. 468 (N.B. Het Marokkaanse strafrecht kent conform het Franse recht, specifieke minimum- en maximumstraffen). De termijn van 30 dagen van de geboorteaangifte speelt ook in Nederland parten. In ons land geboren Marokkaanse kinderen worden nogal eens, uit onwetendheid met de Nederlandsrechtelijke termijn van 3 dagen (art. 1: 18 BW), te laat in het geboorteregister ingeschreven.
  21. Over dit onderwerp is een dissertatie in voorbereiding door de Marokkaanse advocate *Salima Mernissi*.
  22. Zie *K. Dilger*, Die Adoption im modernen Orient - ein Beitrag zu den Hiyal im islamischen Recht, in: Recht van de Islam nr. 6, RIMO-Maastricht 1988, pp. 44-61.
  23. In werkelijkheid is het aantal buitenechtelijke relaties vooral in de grote steden groot. Aan de buitenwacht melden deze personen dat zij 'verloofd zijn' en wachten op het goede moment om te trouwen.
  24. Na ontbinding van het huwelijk is nog wettig wie binnen een jaar (of zelfs nog later, zie art. 73 CSP) geboren is.
  25. Doorgaans met behulp van getuigenbewijs; art. 5 lid 3 CSP.
  26. Art. 92 CSP eist wel dat de man, gezien leeftijd en omstandigheden, de vader zou kunnen zijn. Erkenning van moederschap kent de CSP niet, is niet bekend en is waarschijnlijk niet mogelijk.
  27. Art. 83 lid 3 CSP. Zie over de adoptie ook *Dilger*, a.w.
  28. Dahir van 4 september 1915, art. 50 e.v.
  29. Aldus ook het deskundigen-advies in de zaak *El Aribi* van de hand van mr. *J.E. Geuzinge*. Het aantal getuigen is in het algemeen niet voorgeschreven, al zullen het doorgaans twee mannen of een man en twee vrouwen moeten zijn. Alleen het bewijs van overspel moet met vier getuigen worden bewezen. Toch lijkt het verstandiger om ook het klassieke getuigenbewijs in zijn juiste proportie, die van de sterke sociale controle, te zien. Alleen dan is te begrijpen dat het getuigenbewijs niet moeilijk te leveren is als het om de vaststelling van een 'gunstiger' geboortedatum gaat, zeker als de consequenties daarvan niet door de Marokkaanse overheid worden gedragen. Het vereiste aantal getuigen is daarentegen niet te verzamelen door de vrouw die op deze wijze zal moeten bewijzen dat haar op mishandeling berustend echtscheidingsverzoek (tatliq) terecht is gesteld. Ook wie zelf aanwezig was bij de mishandeling zal nog stellen dat hij zijn ogen en oren niet kon geloven, dus nu niet in alle zekerheid kan getuigen.
  30. Dat de belangen van de Nederlandse overheid en aanverwante instanties tijdens de buitenlandse wijzigingsprocedure niet worden meegewogen is naar het oordeel van *Verheul* een van de belangrijkste achterliggende redenen om de erkenning van buitenlandse wijzigingsbeslissingen te weigeren, zie *Verheul*, i.c. (noot 40), p. 66.
  31. Zie de uitspraken 11, 12 en 13, vermeld in noot 1.
  32. Het gebruik dat de Marokkaanse rechter van de medische verklaringen maakt om tot wijziging van de geboortedatum te besluiten, is twijfelachtig. Dat naar de huidige stand van de medische wetenschap een medisch onderzoek niet die betrouwbare gegevens kan verschaffen dat het geboortjaar van niet-jeugdige personen daarmee, al is het maar met een marge van tien jaar, kan worden vastgesteld, zal de Marokkaanse rechter niet weerhouden een medische verklaring bij zijn beslissing te laten meetellen.
  33. Zie nr. 6 en 9 in noot 1.
  34. NIPR 1985, 224; *Ars Aequi* 1983, 663-673; *Ars Aequi* 1985, pp. 549-554; *NJB* 1987, 654.
  35. In: *WPNR* 5752 (1985), p. 593.
  36. Daargelaten de precieze inhoud van het begrip 'staat-vonnis', lijken mij zeker die wijzigingsbeslissingen, waarin de Marokkaanse rechter tracht een volkomen arbitrair geboortjaar te vervangen door een beter gefundeerd jaartal, juist vanwege de daaraan verbonden belangrijke rechten en plichten, het karakter van 'staat-vonnis' te hebben; zie ook *Verheul* in zijn in noot 40 genoemde artikel.
  37. Zie nr. 2, 8, 11, 13 en 14 in noot 1.

38. De Raad van State gaat er enerzijds van uit dat er bij deze wijzigingsbeslissingen geen sprake is van een vonnis betreffende de staat van de persoon, zodat noch op grond van verdragen (met name wordt bedoeld de Overeenkomst van Parijs van 10 september 1964 inzake beslissingen tot verbetering van akten van de Burgerlijke Stand; Trb. 1965, 89), noch op grond van het interne Nederlandse recht de Nederlandse rechterlijke instanties gehouden zijn dit buitenlandse wijzigingsvonnis zonder meer te erkennen. En anderzijds stelt de Raad van State, dat ook op grond van de inhoud van het buitenlandse vonnis geen erkenning mogelijk is, nu: 'niet kan worden afgeleid welke -naar objectieve (soms: intersubjectieve) maatstaven gemeten betrouwbare- gegevens de rechtbank tot de overtuiging hebben geleid', dat de gevraagde wijziging van de geboortedatum gerechtvaardigd was. Ook de Raad van Beroep en de Centrale Raad van Beroep hanteren dergelijke overwegingen (zie de uitspraken 7 en 8, vermeld in noot 1).
39. Zie Migrantenrecht 1988, p. 277.
40. In zijn artikel Netherlands Judicial Decisions in Private International Law, in: Netherlands International Law Review 1989, p. 57 e.v. bespreekt *Verheul* de erkenning van buitenlandse wijzigingsvonnissen. Hij lijkt daarin deze wijzigingsvonnissen als staat-vonnissen te beschouwen, maar daarbij zwaardere eisen dan gebruikelijk te leggen aan het vereiste van behoorlijke procesvoering, nu in deze procesvoering een der belanghebbenden, de sociale uitkeringsorganen van het verblijfsland van de verzoeker, in het geheel niet betrokken zijn.
41. Zie hierover CRvB 8 januari 1975, RSV 1975, no 206.
42. Accoord 1 juni 1978; zie ook het daaropvolgende Frans-Marokkaanse erkenningsverdrag van 10 augustus 1981.